

5. Jak działa parlament?

Parlament jest najważniejszą instytucją demokratycznego państwa, jako że zasiadają w nim reprezentanci obywateli, poprzez których realizowana jest zasada suwerenności narodu. Na zajęciach uczennice i uczniowie zapoznają się ze sposobem, w jaki w Polsce wybierani są posłowie i senatorowie, uczą się rozróżniać ordynację proporcjonalną i większościową. Dowiadują się również, w jaki sposób funkcjonuje parlament, jakie są jego władze i zasady organizacji pracy. Są informowani o tym, na czym polega inicjatywa ustawodawcza i komu przysługuje, oraz poznają drogę, jaką musi przebyć projekt ustawy, zanim stanie się obowiązującym prawem. Przygotowują też krótkie wystąpienie sejmowe w wybranej sprawie.

CELE LEKCJI WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Uczeń/uczennica:

- wyjaśnia zasadę przedstawicielstwa (demokracji pośredniej); przedstawia zasady wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz zasady działania i najważniejsze kompetencje izb parlamentu – dział XI pkt 3.

PO ZAJĘCIACH UCZEŃ/UCZENNICA POTRAFI

- opisać zasady wyboru przedstawicieli do polskiego parlamentu;
- wyjaśnić, co oznaczają terminy: wybory powszechne, bezpośrednie, równe, głosowanie tajne;
- określić podstawowe kompetencje Sejmu i Senatu;
- przedstawić na przykładzie procedurę uchwalania ustawy;
- sporządzić notatkę z wybranego fragmentu posiedzenia parlamentu;
- przygotować i przedstawić krótkie wystąpienie sejmowe w wybranej sprawie.

METODY PRACY

- rozmowa nauczająca
- miniwykład
- praca z tekstem, praca ze słownikiem
- praca w grupach lub w parach
- wypowiedź ustna

ŚRODKI DYDAKTYCZNE

- duże arkusze papieru i kolorowe flamastry

JAK PRZEPROWADZIĆ ZAJĘCIA?

WPROWADZENIE

1. „Parlamenty” (rozmowa nauczająca). Dowiedz się, co uczniowie i uczennice wiedzą na temat polskiego parlamentu. Czym się zajmuje? Czy jest on

jedno-, czy dwuizbowy? Zapytaj, czy w innych krajach także istnieją parlamenty. Możecie wspólnie zrobić mapę myśli na tablicy wokół pojęcia „PARLAMENT”.

ROZWINIĘCIE

Zeszyt
ćwiczeń
s. 110
ćwicz. 1

2. „O powoływaniu Sejmu i Senatu RP” (miniwykład, praca w parach). Przedstaw uczniom najważniejsze informacje z tekstu „O powoływaniu Sejmu i Senatu RP” (s. 218). Poproś, by wyjaśnili sobie nawzajem (bez zagładania do podręcznika) następujące pojęcia: wybory powszechne, równe, bezpośrednie, większościowe i proporcjonalne, głosowanie tajne. Poleć, by następnie wykonali w zeszycie ćwiczenie „Prawda czy fałsz?” (s. 219), dzięki czemu będziesz mógł/mogła sprawdzić, czy wszyscy dobrze zrozumieli zasady obowiązujące przy wyborach do parlamentu w Polsce.

3. „Jak działa parlament?” (praca z tekstem, praca ze słowniczkiem). Poproś jedno go z uczniów o przeczytanie na głos tekstu „Jak działa parlament?” (s. 219). Gdy pojawią się ważne terminy, przerwij czytającemu i poproś innego ucznia o ich wyjaśnienie. Przyda się z pewnością minisłowniczek parlamentarny zamieszczony na s. 220. Zapisuj wszystkie terminy na tablicy. Następnie poleć uczniom, żeby przyjrzeni się dokładnie schematowi sali Sejmu (s. 220). Zapytaj, czy wiedzą, kto w Polsce jest marszałkiem Sejmu, a kto marszałkiem Senatu. Jeśli nie będą potrafili na te pytania odpowiedzieć, podaj sam ich nazwiska lub poproś, by poszukali tych informacji w internecie. Mogą też, korzystając z internetu (<https://www.sejm.gov.pl/>), sprawdzić, jakimi sprawami zajmował się ostatnio Sejm, ile posiedzeń się odbyło już w tej kadencji, kiedy planowane są najbliższe obrady („Sejm obraduje”, s. 220).

4. „Jak powstaje ustawa?” (praca w grupach, praca z tekstem). Zapytaj uczniów, jak podejmuje się najważniejsze decyzje w państwie, kto i w jaki sposób decyduje np. o budżecie państwa, wysokości podatków lub świadczeń socjalnych, zasadach karania przestępców czy ochrony zabytków itp. Wyjaśnij, że o wielu sprawach decydują organy władzy wykonawczej (prezydent i rząd), jednak powinny one działać zawsze na podstawie prawa ustanowionego przez władzę ustawodawczą. Poproś uczniów o przeczytanie w kilku grupach tekstu „Jak powstaje ustawa?” (s. 221). Niech każda grupa przygotuje schemat przedstawiający etapy powstawania ustawy, o których czytali (inicjatywa ustawodawcza, opracowanie projektu w komisji, debata i głosowanie w Sejmie itd.). Następnie wspólnie sporządźcie na tablicy lub na dużym arkuszu papieru schemat, jak wygląda droga powstawania ustawy.

Zeszyt
ćwiczeń
s. 112–113
ćwicz. 7

5. „Panie Marszałku, Wysoka Izbo!” (wypowiedź ustna, samodzielna praca uczniów). Poproś uczniów i uczennice, aby zapoznali się z informacją o działalności Rzecznika Praw Obywatelskich przedstawioną w Sejmie (s. 222). Zapytaj, jakie elementy są charakterystyczne dla tej wypowiedzi. Następnie poleć, aby na podstawie autentycznych wystąpień poselskich (patrz: wskazówki w ćwiczeniu) przygotowali samodzielnie krótkie, dwu-, trzyminutowe, przemówienia w Sejmie w wybranej sprawie. Wskazani uczniowie i uczennice wygłaszają swoje mowy w specjalnie wyznaczonym do tego celu miejscu w klasie. Poleć pozostałym, aby je ocenili.

ZAKOŃCZENIE

Zeszyt
ćwiczeń
s. 111–112
ćwicz. 5

6. „Sejm obraduje” – praca domowa dla ochotników (s. 220). Poleć uczennicom i uczniom, aby weszli na stronę internetową Sejmu (<https://www.sejm.gov.pl/>) i przejrzeni materiały dotyczące jego prac. Poproś też, by obejrzeni tam fragment posiedzenia, przeczytali sprawozdanie z wybranej sesji, sprawdzili, czego dotyczyła debata sejmowa i poszczególne głosowania.

Na podstawie tych materiałów powinni przygotować notatkę prasową na temat wybranego fragmentu obrad.

ĆWICZENIA DODATKOWE

→ Ćwiczenie z „Zeszytu ćwiczeń” (praca własna). Poleć uczniom, by posługując się schematem w podręczniku (s. 221) oraz tekstem z tej samej strony (a także odpowiednimi zapisami z konstytucji), uzupełnili zamieszczone poniżej opisy kompetencji poszczególnych organów władzy w procesie ustawodawczym (ćwiczenie 6 na s. 112).

<p>SEJM:</p> <ul style="list-style-type: none"> • jego członkowie (po słowie) posiadają inicjatywę ustawodawczą, czyli mogą składać projekty ustaw; • ..... • ..... • przekazuje uchwaloną ustawę Senatowi 		<p>SENAT:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przyjmuje ustawę bądź ją odrzuca (propozycje Senatu muszą być poddane pod głosowanie w Sejmie); • ..... • .....
<p>PREZYDENT:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podpisuje ustawy przyjęte przez parlament; • może odmówić podpisania ustawy (prawo weta) i z umotywowanym wnioskiem przekazać ją Sejmowi do ponownego rozpatrzenia; • ..... • 	<p>RZĄD:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posiada inicjatywę ustawodawczą; • ..... • 	<p>TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY:</p> <ul style="list-style-type: none"> • orzeka w sprawach zgodności ustaw z konstytucją, zgodności przepisów prawnych wydawanych przez centralne organy państwowe z konstytucją, ustawami oraz umowami międzynarodowymi; • ..... • .....